

SVETOVNI ETOS SLOVENIJA

 cankarjev dom

 REPUBLIKA
SLOVENIJA

 VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC

SVETOVNI ETOS – GLOBALNO IN LOKALNO

petek, 12. april 2013

Cankarjev dom, Ljubljana, dvorana M 3, 4
pokroviteljica ga. **Vlasta Nussdorfer**, varuhinja človekovih pravic

začetek predavanj ob **9.00**,
zaključek z **OKROGLO MIZO** ob 16.45

Posvet vodita Borut Ošljaj in Lenart Škof

Pri okrogli mizi na temo

KAKO "OČISTITI IN POMLADITI" SLOVENSKO DRUŽBO?

sodelujejo: Manca Košir, Klemen Jaklič, Rok Svetlič, Janez Matos,
Borut Ošljaj, Zvone Štrubelj, Marko Pavliha.

okroglo mizo vodi Marko Pavliha

Dobrodošel vsakdo!

Brezplačne vstopnice v Informacijskem središču Cankarjevega Doma.

Potek programa:

9.00 Borut Ošljaj, Pozdravni govor
ga. V. Nussdorfer, pokroviteljica, varuhinja za človekovih pravic

9.30

M. Pavliha: Iskanje (od)rešitve. *

L. Škof: Kulturna hibridnost, kulturne razlike in svetovni etos. *

M. Košir: Umiranje in smrt v luči svetovnega etosa. *

10.15 RAZPRAVA 15'

10:30 Odmor 20'

10:50 J. Juhant: Individualizacija, očiščenje (lustracija) in svetovni etos.

K. Gržan: Iz polarizacije osvobojeno krščanstvo.

Z. Štrubelj: Za kulturo dialoga v duhu svetovnega etosa.

11.35 RAZPRAVA 15'

11.50 P. Kovačič-P.: Vzgoja za svetovni etos v šoli. *

M. Gedrih: Svetovni etos v izobraževanju. Osebne in družbene vrednote.

Š. Čekada-Z., A. Dobnikar: Medkulturna vzgoja, breme ali izziv za učitelje slovenskih OŠ.

12.35 RAZPRAVA 15'

12.50 Odmor za kosilo 70'

GIBANJE SVETOVNI ETOS SLOVENIJA

- 14.00 M. Kovačič:** Etični vidik parlamentarne demokracije.
M. Strajnar: Odgovorno in pošteno gospodarjenje - Küngovo razumevanje gospodarskega etosa.
C. Hedžet-T: Svetovni etos – posvetni duh etike;

14. 45 RAZPRAVA 15'

- 15.00 R. Svetlič:** Svetovni etos – med principom in temeljem dolžnosti.
J. Ramovš: Duhovnost in etika.
B. Ošlaj: Svetovni etos in slovenski javni prostor.

15.45 ZAKLJUČNA RAZPRAVA

16.15 Odmor 30'

16.45 OKROGLA MIZA:

KAKO "OČISTITI IN POMLADITI" SLOVENSKO DRUŽBO?

vodi M. Pavliha, Sodelujejo:

M. Košir, K. Jaklič, R. Svetlič, J. Matos, B. Ošlaj,
Z. Štrubelj, M. Pavliha.

DR. MARKO PAVLIHA
 PREDSTOJNIK PRAVNE KATEDRE
 FAKULTETA ZA POMORSTVO IN PROMET
 UNIVERZA V LJUBLJANI

ISKANJE (OD)REŠITVE ALI

KAKO »OČISTITI IN POMLADITI« SLOVENSKO DRUŽBO

»Svetlejši iz noči zasije dan / življenje mlado vre iz starih ran / in iz trohnobe se rodi vstajenje!« je citiral svoj verz Ivan Cankar davnega aprila 1918 v tržaškem Ljudskem odru na svojem sedmem in poslednjem predavanju o očiščenju in pomlajenju. »Vsak zase – izvzamem le iste, ki nimajo ne srca ne duše, temveč le usta in denarnico – vsak zase se je pričel zavedati zmot in zablod preteklosti, se je s skrbjo in strahom, toda hkrati z vero in upanjem zagledal v prihodnost, začel si meriti novo pot – sebi, otrokom in vnukom. To je očiščenje in pomlajenje.«

Slovenska družba se je v vsej svoji konservativni in liberalni pestrosti stoletje kasneje resda postavila na svoje noge in se osamosvojila pod streho lastne države, a se očitno ni očistila nakopičenih zamer, krivic in druge nesnage, niti se ni pomladila, saj mladi trumoma razočarani bežijo v tujino. Za nameček nas pestijo globalna korpokracija, partitokracija, neokapitalizem, kulturna implozija, nihilizem in obče razsulo vrednot. Je sploh še mogoče ozdraviti to bridko (j)etiko? Upanje umre zadnje in ga še lahko rešimo pred pogubo, zato je nujen prepород slehernega posameznika, kajti to stoletje mora biti duhovno, prežeto s svetovnim etosom, ali pa ga ne bo. Človek mora prvo spremeniti sebe, da lahko pozitivno vpliva na ožjo in širšo skupnost, torej na družino, delovno okolje, krajevno skupnost, občino, državo in celoten planet. Tisočletja je stara resnica, da je zmaga nad samim seboj največja. Pri samouresničevanju in iskanju sreče (blaginje, socialne varnosti, pravne države itd.) je dolžna pomagati politična oblast, a kjer ta ni več v službi ljudi, jo je prvo treba korenito reorganizirati,

GIBANJE SVETOVNI ETOS SLOVENIJA

da bomo lahko ponovno vzpostavili zdrav, ustvarjalen krog človeškega sobivanja.

Hvalevredno zdaj vsepovsod družbeno vrvi od nestrankskega združenja in dobrodelnega povezovanja, od raznovrstnih gibanj in odborov do društev in njihovih zvez. Ker je tudi nova vlada zopet iztržek političnega pokra, mora opraviti le najnujnejše delo in v enem letu odmreti. Aktivno državljanstvo je solidna aktiva prihodnje narodove bilance, strankarska politika pa negativna pasiva, zato naj se slovenska civilna družba zaveda svojega zgodovinskega poslanstva, da lahko že takoj legalno in legitimno okrepi formalno politično delovanje. Če se dobronamerno poveže in vrhunsko pripravi, lahko ljudstvo na naslednjih volitvah dejansko prevzame oblast in zasede čim več sedežev v državnem zboru. Neodvisni ljudski zastopniki bi morali temeljito preučiti vso zakonodajo, jo pravično izboljšati, okrepiti njeno učinkovitost, revitalizirati državno upravo in z vsemi razpoložljivimi sredstvi vrniti ljudem demokratično, pravno in socialno državo, ki brezpogojno spoštuje svetovni etos, začeni s človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami. Pretirano

**»VODILO ZA TRETJE TISOČLETJE BI SE TOREJ MORALO GLASITI:
ODGOVORNOST SVETOVNE DRUŽBE ZA SVOJO LASTNO
PRIHODNOST! ODGOVORNOST ZA SODOBNIKE IN OKOLJE,
VENDAR TUDI ZA PRIHODNJE RODOVE.«**

Hans Küng, SVETOVNI ETOS 2008, STR. 66

laično bi bilo v tej fazi razglablјati o konkretnjših odrešujočih pilulah in operacijskih posegih v gnojno družbeno tkivo, čeravno je nekaj nujnih ukrepov na slovenskih tleh jasnih kot beli dan: prenova volilnega sistema, ki bo omogočila bistveno večjo izvoljivost neodvisnih, ljudskih kandidatov in njihov odpoklic; ukinitev financiranja političnih strank; prevetritev vrtcev, osnovnošolskih, srednješolskih, univerzitetnih in vseživljenjskih programov s poživljajočo burjo svetovnega etosa in subvencioniranje tistih medijev, ki bodo več pozornosti namenili osebnostnemu razvoju, vrednotam in etiki. Če se kdo plaši pranja možganov, naj tokrat odmisli Orwellovega zloveščega brata in poskuša spremeniti paranoični miselni vzorec, kajti s plemenito motiviranim čiščenjem se lahko znebimo tudi mentalne svinjarije.

DR. LENART ŠKOF
FAKULTETA ZA HUMANISTIČNE ŠTUDIJE
UNIVERZA NA PRIMORSKEM

KULTURNA HIBRIDNOST, KULTURNE RAZLIKE IN SVETOVNI ETOS

V sodobnem času se vse bolj zavedamo pomena razlik (spolne, kulturne, medvrstne), ki tako tvorijo temeljno potezo vrste humanističnih in družbenih intervencij naproti svetu neenakosti, ki ga naseljujemo. V predavanju bomo s pomočjo zanj značilne 'etnocentrične' filozofije in etike Richarda Rortyja ter s pomočjo sodobne medkulturne filozofije najprej opredelili pojma kulturne razlike ter kulturne hibridnosti ter se v nadaljevanju ob primeru Küngovega projekta Svetovni etos ter etičnih naukov XIV. Dalai Lame vprašali o mejah in etični sporočilnosti njunega univerzalističnega zasnutka t.i. svetovne etike, ali etike za globalni svet.

DR. MANCA KOŠIR

UMIRANJE IN SMRT V LUČI SVETOVNEGA ETOSA

Iz duše pa, ki je središče vseh etičnih čustev, / prihaja vse ravnanje človeka. / In zato je potrebno: kulturno delo. // Ne civilizacija ne izobrazba, / pravi smisel je v kulturi srca.

Srečko Kosovel

GIBANJE SVETOVNI ETOS SLOVENIJA

Številni premisleki o nujnosti svetovnega etosa se gibljejo v risu družbenega: miru med narodi in religijami, drugačne gospodarsko-politične zasnove, vključenosti v šolski sistem ipd. Govor o umiranju in smrti v luči svetovnega etosa bo mislil v tem horizontu, hkrati pa vstopal v umevanje subjektivne ravni, na kateri se godi spreminjanje zavesti, v katero neizogibno sodi zavedanje minljivosti in smrtnosti mene, tebe, vsega bivajočega. Tudi zaradi naše smrtnosti je življenje sveto. Temeljno načelo svetovnega etosa, načelo humanosti, in ukaz človečnosti: »Ne ubijaj! Spoštuje življenje!« se namreč nanaša na človekovo življenje od rojstva pa do smrti in tudi po njej, ko smo dolžni gojiti spoštljiv spomin in negovati dostojanstvo osebe tudi po njeni smrti. V tej luči bo tekla misel o tem, kako smo v zahodnih družbah in na Slovenskem odstranili smrt iz zavedanja, iz vsakdanjega življenja, jo odrinili na rob, v bolnišnice, domove za stare, hiralnice ... Izogibamo se je v javnem diskurzu in medosebnih pogovorih; o njej sicer beremo, gledamo in poslušamo v množičnih medijih, predvsem senzacionalistične, katastrofične novice. Umiranje in smrt kot najbolj intimno osebno doživetje je v naši kulturi redko deležno pozornosti, razmišljanja in uvrščanja v subjektivni kot družbeni vrednotni kontekst. Nekaj malega v tej smeri bo skušalo postoriti moje besedilo, spisano na temelju etičnega razmisleka in pa prakse dolgoletne prostovoljke hospica, ki sem spremljala okoli dve stotnici umirajočih, da si upam trditi: Smrt je moja največja učiteljica življenja! Potemtakem tudi steber etosa.

**LJUBEZEN NAD VSEMI DAROVI: »KO BI ČLOVEŠKE IN ANGEL-
SKE JEZIKE GOVORIL, LJUBEZNI PA BI NE IMEL, SEM BRNEČ
BRON, ALI ZVENEČE CIMBALE. IN KO BI IMEL PREROŠTVO IN
BI VEDEL VSE SKRIVNOSTI TER IMEL VSO VEDNOST IN KO BI
IMEL VSO VERO, TAKO DA BI GORE PRESTAVLJAL, LJUBEZNI
PA BI NE IMEL, NISEM NIČ. IN KO BI RAZDAL V ŽIVEŽ VSE
SVOJE IMETJE IN KO BI DAL SVOJE TELO, DA BI ZGORELO,
LJUBEZNI PA BI NE IMEL, MI NIČ NE KORISTI.«**
Sv. pismo NZ, 1. pismo Korinčanom 13, 1-3

DR. JANEZ JUHANT
TEOLOŠKA FAKULTETA
UNIVERZA V LJUBLJANI

INDIVIDUALIZACIJA IN OČIŠČENJE (LUSTRACIJA) – OVIRE NA POTI DO SVETOVNEGA ETOSA

Moliti je treba ne za spreobrnjenje iz različnih ver, ampak da bi bili boljši v svoji. "Vse religije so bolj ali manj resnične. Vse izhajajo iz istega Boga, vendar so vse nepopolne, ker prihajajo k nam preko nepopolnega človeškega orodja." (M. K. Gandi) Zato k svetovnemu etosu pridemo lahko le prek osebne, skupinske in širše družbene pogojenosti in omejenosti. Religiozni voditelji zato opozarjajo na nujnost spreobrnjenja in odpiranja. Pogoj za to pa je srečanje z drugim in dialog, v katerem človek razširi obzorje – reši se ujetosti v lastni jaz in se odpre k drugemu in drugačnemu. Usmerjenost in celo zaprtost sveta moderne v človekov jaz, v pozunanjenost in partikularnost otežuje pot v notranjost in onemogoča srečanje z (D)drugim. Usodno so dialog zatrli moderni totalitarizmi, ki so človeka vpregli v svoje ideološke vozove. Osvoboditev iz te ujetosti je mogoča le prek zahtevnega dialoga in odpiranja D(d)rugemu. Tesno je povezana s spravo s seboj, z drugimi in drugačnimi na osebni, nacionalni in mednarodni ravni. Uveljavljanje svetovnega etosa je zaradi teh ujetosti zahteven in dolgoročen proces. Po našem prepričanju je brez odpiranja duhovnim razsežnostim težko uresničljiv, zato se mora razsvetljenstvo dopolniti z duhovnim razsvetljenjem. (H. Walach) V Sloveniji se moramo dogovoriti, na kakšni duhovni kulturi bomo omogočali sobivanje nam in prihodnjim rodovom.

DR. KAREL GRŽAN
LUČE

POLARIZACIJE OSVOBOJENO KRŠČANSTVO

Sedanjest je naša priložnost, preteklost pa je lahko le učiteljica za pozitivnejši razvoj v prihodnosti; ta lahko temelji na svetovnem etosu. V očitno nekonstruktivni polarizaciji se bo vredno ozreti v oddaljeno preteklost in ponovno premisliti, kako se lahko (če uporabim podobo iz elektrotehnike) napetost med + in – ne uporabi za ustvarjanje uničujočih kratkih stikov, pač pa za blagor v luči konstruktivnega delovanja ... Med + in – je potrebno vstaviti element tretjega, ki neizbežno napetost izkoristi za korist (v žarnici žarilno nitko, sodstvo 'vstavlja' mediatorja, socialna psihologija govori o normi, krščanstvo o Svetem Duhu ...).

Element tretjega je v časovno prostorskih razsežnostih 'božji delec' – je Sveti, saj to, kar biva, svetli in krepi, obenem pa ustvarja rešilni miselni vzorec za delovanje; ta je v svetem trojstvu 'formula harmonije'. Ne le krščanstvo s pojmovanjem Boga kot Svete Trojice, vse indoevropsko in tudi širše duhovno-kulturno področje ima v svoji dediščini tridelni model. Kolikor lahko presodimo, je tridelna ideologija sestavljala miselno povezan, vendar prožen za družbo konstruktiven sistem, ki so ga na različne načine dopolnjevali z množico božanskih oblik ter religijskih idej in praks. (Plutah je menil, da gre povsod za iste bogove, ki pa jih različna ljudstva imenujejo po svoje in jih častijo po svojih šegah.)

Krščanstvo sicer že dve tisočletji oznanja Boga v skrivnosti Svete Trojice, vendar se je na praktični ravni vse preveč podalo v utrjevanje polarizacije, kar pa je (za sleherno religiozno ustanovo) skrajno problematično, saj na ta način na najbolj subtilnih ravneh utrjuje miselni vzorec izključevanja, bojevanja – in povzroča degradacijo družbe. Zahodna civilizacija

se je očitno zagostila v vzorcu dvojnosti; v njej ni videti prisotnosti t/Tretjega. S tem neizbežno izgublja tako krščanstvo kot civilizacija, ki jo le-to zaznamuje. Predavanje Polarizacije rešeno krščanstvo želi povabiti k tistim premislekom, ki na prastarem modelu Svete Trojice nakazujejo rešilne izhode.

DR. ZVONE ŠTRUBELJ

SLOVENSKI PASTORALNI CENTER BRUSELJ/BELGIJA

ZA KULTURO DIALOGA V DUHU SVETOVNEGA ETOSA

Katoliška cerkev je šele z drugim vatikanskim koncilom, pred 50. leti, uzakonila versko svobodo in svobodo vesti, še bolj »začetniško« pa je v 92. členu Pastoralne konstitucije o Cerkvi v sedanjem svetu nakazala pot dialoga. V zadnjih petdesetih letih je dialog postal pot ekumenskega zблиževanja različnih krščanskih Cerkev in medverskega približevanja. Razvoj dialoščnosti je v zadnjih dveh desetletjih postal intenziven proces zaradi rastoče pluralizacije in globalizacije celotne družbe. Kakšne so predpostavke za iskren in konstruktiven ekumenski in medverski dialog? In kateri so viri dialoščnosti?

Prihajamo v čisto nova obzorja ekumenskega in interreligioznega sosedstva in sobivanja. Dialog danes lahko poteka le v okviru zavesti globalnosti in v imenu kvalitativne in ne več zgolj količinske, kvantitativne svobode. Ker svoboda ni produkt narave, ampak kulture, ni nikoli dana dokončno, ampak jo je potrebno vedno na novo iskati in graditi. Le tako lahko vstopimo v resnično kulturo dialoga. Svoboda, razumljena kot kvalitativna svoboda, lahko ohrani svoje predpostavke le v kolikor je ekonom-

GIBANJE SVETOVNI ETOS SLOVENIJA

sko prevedena, kulturno spoštljiva in ekološko daljnovidna. Ker se trgi in vzvodi oblasti čedalje bolj globalizirajo, se mora globalizirati tudi etika. Čedalje bolj se kaže potreba po globalni, svetovni etični zavezi osnovnim vrednotam in ciljem človešnosti. Ta skupni konsenz naravnost kliče po svetovnem, globalnem etosu.

Katoliška cerkev mora zato tako na vesoljni ravni, na katero se rada sklicuje, kot tudi na lokalni ravni (Cerkev v Sloveniji) stopiti iz piedestala učiteljice in iz prižnice merodajne moralne razsodnice: V svet soodvisne globalnosti in v iskanje kvalitativne svobode naj bi stopila kot enakopravna dialoška partne-

rica z drugimi verstvi in z vsemi pozitivnimi laičnimi in humanističnimi izročili. To bo od nje zahtevalo novo samopodobo, ki ji jo ne more dati samo novi papež, ampak kvečjemu novi ekumenski in medverski koncil. Tudi ta, ko pač bo, bo moral postaviti v ospredje besedo dialog, potekati pa v duhu kulture dialoga.

»ČLOVEK MORA POSTATI VEČ, KOT JE;
POSTATI MORA BOLJ ČLOVEŠKI!
DOBRO ZA ČLOVEKA JE, KAR MU OMOGOČA,
DA SE NJEGOVA ČLOVEČNOST OHRANI,
RAZVIJA IN USPEVA – IN SICER VSE DRUGAČE
KOT DOSLEJ. ČLOVEK MORA SVOJ
ČLOVEŠKI POTENCIAL ZA KAR SE DA
HUMANO IN NEOKRNJENO OKOLJE IZRABITI
DRUGAČE KOT DOSLEJ. ...
V TEM SMISLU JE NUJNO ZDRUŽITI
REALISTIČNO NAČELO ODGOVORNOSTI IN
'UTOPIČNO' NAČELO UPANJA (ERNST BLOCH).«
Hans Küng, SVETOVNI ETOS 2008, STR. 67

PETER KOVAČIČ PERŠIN
TEOLOG, PISATELJ, UREDNIK

VZGOJA ZA SVETOVNI ETOS V ŠOLI

Reforme šolstva, ki se izvajajo zadnji dve desetletji, so domala odpravile vzgojo iz šole, in to s tezo, da je naloga šole posredovanje znanja in veščin, vzgoja pa je zadeva družine in vrtcev. Prav kriza družine, ki v zahodni družbi preživlja vsestransko prestrukturiranje, pa povzroča, da vse več otrok prihaja v šolo nevezgostenih. Predvsem se pri mladini izgubljajo temeljni etični kriteriji: kaj je prav in kaj narobe. Tudi vzgoja v vrtcu ne more nadomestiti družinske vzgoje, predvsem ne privzgoji moralnih kriterijev, ki jih otrok osvoji predvsem po zgledu staršev, šele posledično tudi po zgledu vzgojiteljev in učiteljev.

Prvi impulz v etično zavest in držo dobi otrok v ljubečem starševskem odnosu že v prvih letih življenja. Umanjkanja tega pozneje skoraj ni mogoče nadomestiti, manko ostaja trajen kljub osebni dozorelosti, ko človek z racionalno in čustveno zrelostjo sprejme temeljne standarde medsebojnih odnosov, predvsem odgovoren odnos do drugega. Prav zato je vzgoja v času odraščanja, se pravi šolanja nepogrešljiv dejavnik človekove formacije, ker v tem obdobju mladostnik najlažje sprejema pobude in jih tudi spontano išče.

Kakšna naj bo vzgoja učitelja in vzgojitelja? Ne permissivna in ne represivna, ampak naj gradi na osebnem odnosu. Predvsem naj bo to vzgoja zgleada, ker „besede mičejo, zgledi vlečejo“.

V našem večkulturnem in celo večcivilizacijskem okolju se postavlja vprašanje, katere vrednote naj šola posreduje otroku. Starši posredujejo vrednote, ki jih sami živijo in te praviloma izhajajo iz izročila rodu in okolja. To pa ni nujno prevladujoče okolje dane družbe in vsekakor ne večkulturne družbe.

GIBANJE SVETOVNI ETOS SLOVENIJA

Postavljajo se različni modeli, kakšna etična načela naj posreduje šola. V sekularni družbi, kot je naša, vsekakor taka, ki bo sprejemljiva za vse. Vzgoja na osnovi religiozne opredeljenosti bi zahtevala, da šola omogoča različne vzgojne usmeritve, kar pa je mogoče v izrazito tolerantnem okolju, kar naše ni. Laična družba se nagiba k temu, da je vzgoja v verskih moralnih načelih prepuščena verskim skupnostim. To je tudi za našo sekularno družbo najbolj sprejemljivo. Torej naj bi laična šola posredovala laično etično vzgojo. Laična vzgoja pa mora izhajati iz načel, ki so sprejemljiva za vse in ki vzgajajo v univerzalnih etičnih kriterijih in standardih.

Zato se tudi v Sloveniji kaže potreba po usvojitvi univerzalnih etičnih norm, torej po uvajanju vzgoje za svetovni etos, kar je v zahodnoevropskih družbah že v veliki meri uveljavljeno. Ta vzgoja pa ne more potekati kot učni proces, ker je vzgoja permanentni proces medsebojne komunikacije. Zato bi bilo primerno vzgojo v svetovnem etosu posredovati v obliki delavnic, pogovorov in svetovanja pedagogov ali psihologov, ki morajo biti ustrezno usposobljeni in moralno čvrste osebnosti.

Predvsem pa je potrebno, da se vsi učitelji zavedajo, kako je najboljši „vzgojitelj“ njihovo etično ravnanje, dosledna vzgojna drža in osebno zavzet, skrben in odgovoren odnos do učenca.

NA ŠTIRIH OSREDNJIH ŽIVLJENSKIH PODROČJIH SO RAZVITA NAČELA IN KLIČEJO VSAKEGA ČLOVEKA, VSAKO USTANOVO IN VSAK NAROD, NAJ SE ZAVE SVOJE ODGOVORNOSTI:

- ZA KULTURO NENASILJA IN SPOŠTOVANJE VSEGA ŽIVLJENJA,
- ZA KULTURO SOLIDARNOSTI IN PRAVIČNO GOSPODARSKO UREDITEV,
- ZA KULTURO STRPNOSTI IN ŽIVLJENJE IZ RESNICE,
- ZA KULTURO ENAKOPRAVNOSTI IN PARTNERSTVO MED MOŠKIM IN ŽENSKO.

Hans Küng, SVETOVNI ETOS 2008, STR. 189

MAG. MAŠA GEDRIH
DOKTORANTINJA

SVETOVNI ETOS V IZOBRAŽEVANJU.

OSEBNE IN DRUŽBENE VREDNOTE.

Etika bistveno določa vse ravni človeškega obstoja. Ko sta se tako religiozna kot sekularna etika izkazali za nezadostni, se je zastavilo vprašanje, kaj lahko združuje človeštvo na etični ravni. Načela svetovnega etosa niso nova, skozi stoletja so bila uveljavljana v praksi in utemeljiti jih je mogoče v načinu delovanja človeškega uma, v čemer so kompatibilna s sodobno znanostjo.

Etike ni mogoče vsiliti, saj se s tem sprevrže v svoje nasprotje in zaduši najboljše v človeku, uveljaviti jo je mogoče le skozi ponotranjenje njenih načel, pri čemer igrata bistveno vlogo vzgoja in izobraževanje. Osveščanje o etičnih vrednotah je smiselno v vseh starostnih dobah in vseh vrstah izobraževalnih inštitucij, ob tem pa je mogoče z različnimi prireditvami, razstavami, TV oddajami in drugim nagovoriti tudi najširšo javnost. Kot bomo videli, sta na takšen način Küng in Fundacija svetovnega etosa skozi leta delovanja prinesla vrsto dobrih praks in se ugnezdila v okolje, v katerem delujeta.

Če naj bo etično izobraževanje učinkovito, ne sme biti naivno, osnovano mora biti na kritičnem mišljenju, zmožnosti dolgoročnega pogleda in za-vesti, da smo vsi med seboj povezani, torej, da je korist ali škoda drugega tudi naša korist ali škoda. Človeka mora opremiti tako za harmonizacijo z družbo kot za zmožnost plavanja proti toku, ko to situacija zahteva. Z drugimi besedami: etika, ki je odprta za blaginjo vseh bitij, človeka opolno-moči v avtonomno, kritično mislečo, odgovorno in sočutno osebnost.

MAG. ŠPELA ČEKADA ZORN, D.
ANDREJA DOBNIKAR, L.

MEDKULTURNA VZGOJA, BREME ALI IZZIV ZA UČITELJE SLOVENSКИH OSNOVNIH ŠOL

Sodobni svet je bogat v svoji raznolikosti in tudi Slovenija ni nobena izjema. Dejstvo je, da je slovenska družba etnično, kulturno, versko in jezikovno raznolika, to pa narekuje različne pristope tudi v vsakodnevni šolski praksi. Medkulturna vzgoja postaja pomemben del pedagogike, kar potrjuje tudi številni dokumenti, ki izpostavljajo njen pomen in dajejo smernice za pozitiven razvoj otroka v odgovornega in strpnega državljana. Ob tem je pomembno, da učitelji posameznega otroka z migrantskim ozadjem gledajo celostno in ne pozabijo, da morajo spoštovati kulturno identiteto posameznika ter spodbujati ohranjanje njegove kulture in jezika zaradi morebitne vrnitve v domovino. Spodbudno je dejstvo, da se čedalje več slovenskih učiteljev zaveda pomembnosti uspešne integracije učencev, ki prihajajo iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij v slovenski šolski sistem. Eden ključnih vzrokov, da se medkulturna vzgoja ne izvaja v polnosti, pa je strokovna nekompetentnost učiteljev, saj slovenska država naredi premalo za njihovo izobraževanje na tem področju, zato je miselnost marsikaterega učitelja kulturno preozka in omejena zaradi neznanja. Kljub temu da stanje ni takšno, kot bi si ga želeli, so številni osnovnošolski učitelji sprejeli izziv medkulturne vzgoje in jo uspešno implementirali v vsakodnevno šolsko prakso ter v različne šolske in mednarodne projekte, ki učencem omogočajo izkustveno učenje. Eden takih je bil tudi mednarodni projekt treh osnovnih šol: Osnovne šole Brezovica pri Ljubljani, Osnovne šole Marije i Line iz Umaga in Osnovne šole Edhem Mulabdić iz Sarajeva z naslovom Svet različnosti nas bogati, ki je osebno obogatil tako sodelujoče učitelje kot tudi učence.

DR. MATIJA KOVAČIČ

ETIČNI VIDIK PARLAMENTARNE DEMOKRACIJE

Specifičen in pomemben vidik gospodarske in politične krize v Sloveniji je slabo upravljanje države in gospodarstva. Temeljni vzrok vidimo v nespoštovanju in celo nepriznavanju temeljnih etičnih načel oziroma civilizacijskih norm, ki se je močno razširilo med nosilci družbenih funkcij na vseh ravneh. V delovanju političnega sistema se to kaže na več načinov: izrabljanje političnih pozicij za uveljavljanje osebnih interesov, za prikrivanje nepoštenih poslov in koruptivnih dejanj, odpiranje možnosti za sicer legalno, a nepošteno prisvajanje nacionalnega premoženja in podobno. Še posebej pa je problematičen pojav strankokracije. Ta model političnega delovanja izigrava temeljna, tudi v ustavi zapisana demokratična načela s tem, da:

- poslancem strank dejansko ukinja možnost in dolžnost odločanja po svoji vesti, ker jih disciplinira h glasovanju v skladu z navodili ozkih vodstev političnih strank oziroma njihovih koalicij;
- volivcem le na videz pušča možnost demokratične izbire poslancev, saj v obstoječem volilnem sistemu vodstva strank s postavljanjem vrstnega reda kandidatov na volilnih listah vnaprej določajo, kateri kandidati imajo realno možnost za izvolitev. Tako se vse manj upoštevajo etična načela resnicoljubnosti, poštenosti in zvestobe dani zaprisegi, uveljavljata se argument moči in metoda izigravanja. To je negativna smer razvoja parlamentarne demokracije, ki vodi v njeno izničenje. Izhod iz tega stanja je iskati v smeri uveljavljanja neposredne demokracije. V parlament je treba pripeljati zadostno število strankarsko neodvisnih poslancev civilne družbe, tako da normativnih aktov brez njihovega soglasja ne bi bilo mogoče

GIBANJE SVETOVNI ETOS SLOVENIJA

sprejemati. Ti poslanci bi odločali v skladu z interesi svojih volivcev samostojno in ne bi sklepali trajnih praviloma ideološko zasnovanih koalicijskih političnih strankami. Prepričani smo, da bi ta način delovanja parlamenta spodbujal k oblikovanju takih normativnih rešitev, ki bi ustrezale potrebam celotne družbe. Zagotoviti pa je treba, da bodo tudi poslanci civilne družbe pri svojem delovanju spoštovali etične norme. Zato se v okviru civilnih gibanj za neposredno demokracijo oblikuje kodeks vrednot poslancev civilne družbe, ki poleg temeljnih univerzalno priznanih etičnih načel opredeljuje tudi osnovne družbene vrednote, ki pojasnjujejo ključne razvojne cilje socialne družbe ter načine delovanja poslancev civilne družbe. Poslanski kandidati se s podpisom izjave moralno zavežejo k upoštevanju kodeksa in s tem podvržejo svoje delovanje presoji volivcev in ustreznih institucij civilne družbe.

MARJAN STRAJNAR, DIPL. EKONOMIST

ODGOVORNO IN POŠTENO GOSPODARJENJE - KÜNGOVE REFLEKSIJE O GOSPODARSTVU IN ETOSU.

Küng je v svojem etosu poleg politiki, religiji in izobraževanju tudi gospodarstvu namenil veliko pozornosti. Gospodarstvo razume le kot del vseobsegajočega človekovega življenjskega sveta, nad katerim ima prioriteto etos. Kateri od gospodarskih sistemov je primeren za udejanjanje gospodarskega etosa? Za Künga je to socialno in ekološko tržno gospodarstvo; odločno pa odklanja ultraliberalno gospodarsko doktrino, ki etično dimenzijo minimizira, ignorira, če že ne odklanja.

Küng, ki ni ne ekonomist ne bančnik ne podjetnik ne menedžer, postavlja iz svojega širokega filozofskega, teološkega in sociološkega obzorja kritična vprašanja gospodarskim teoretikom, vodilnim bankirjem, regulatorjem, nadzornikom, bonitetnim agencijam in menedžerjem.

Odgovorno in pošteno gospodarjenje na lokalni in globalni ravni je danes imperativ časa. Odgovorno gospodarjenje mora povezovati gospodarske strategije in etične sodbe. Gospodarski etos mora resno upoštevati tržne zakonitosti in samoumevno težnjo po dobičku, hkrati pa mora gospodarska dejanja preverjati glede na to, ali so socialno, za okolje in prihodnost sprejemljiva, resnično človeška. Pri udejanjanju gospodarskega etosa imajo zelo pomembno vlogo vodilni, saj ima njihov živi zgled neprecenljiv simbolni in usmerjevalni pomen. Küng mnoge etične pobude, ki se porajajo v poslovnem svetu, vrednoti pozitivno, opozarja pa tudi na njihovo nezadostnost. Razglas, ki povzema gospodarski etos, razume kot njihovo dopolnitev in obogatitev.

DR. CVETKA HEDŽET TÓTH
FILOZOFSKA FAKULTETA
UNIVERZA V LJUBLJANI

SVETOVNI ETOS – POSVETNI DUH ETIKE

Danes prihaja do konjunktore etike, ki je bila dolga desetletja druge polovice prejšnjega stoletja domala nema. Kot da bi se ta trenutek še pred kratkim popularna teoretska politizacija, ki je prisegala na solidarnost univerzalnih razsežnosti, umaknila etizaciji sveta in zdaj od etike pričakujemo, naj poda nove možnosti v poskusu obvladovanja svetovnih problemov in skuša z miroljubnimi sredstvi odpravljati zlo, ki ima svetovne razsežnosti.

GIBANJE SVETOVNI ETOS SLOVENIJA

Sodobni katoliški teolog švicarskega porekla Hans Küng (roj. leta 1928), ki so mu zaradi njegove načelne heretske drže leta 1979 odvzeli celo predavateljsko pravico na katoliški fakulteti v Tübingenu, je tvorec novega svetovnega etosa. Po njegovem svetovni etos nikakor ne pomeni nove svetovne religije, ampak prej etični koordinatni sistem, ki je obvezujoč za vse. Etika, na kateri vztraja svetovni etos, je univerzalna, kot taka velja za vsakega človeka, od povsem navadnega do politika, znanstvenika, umetnika, skratka, za vse, poklicno še tako različno usmerjene ljudi, velja tudi ne glede na raso, kulturo, religijo, svetovni nazor, za verujoče in neverujoče. Predavanje še posebej poudarja pomen temeljnega zaupanja – reči svetu, stvarnosti da –, kajti po Hansu Küngu šele iz njega raste notranja avtonomija človeka, samodajanje zakonov, občutek samoodgovornosti pri tem, kako se v življenju samouresničujemo in hkrati sooblikujemo svet. Kot tako je temeljno zaupanje, ki je v vsem nasprotje nihilizmu oziroma nihilizaciji sveta – ta, ki svetu izraža nezaupanje, mu reče celo ne –, tudi podlaga temeljnega etosa, življenjskega etosa, globalno gledano, svetovnega etosa. V svojih najnovejših delih Küng sooča svoje nazore z globaliza-

cijo, ki sega na vsa področja življenja, zato članek poudarja njegovo odločno zahtevo: »Globalizacija zahteva tudi globalizacijo etosa: problemi

svetovne politike in svetovnega gospodarstva zahtevajo svetovni etos, ki je sprejemljiv tako za velike religije kot tudi za neverujoče, humaniste, posvetneže.« Seveda ostajajo odprte vse dileme – tudi v našem slovenskem prostoru – glede učinkovitosti univerzalne etike nasploh in vprašanja o možnosti etike kot take, glede na to, kar je človek po svoji naravni danosti in ustroju, toda potreba po etiki ostaja in se vedno bolj krepi.

»NE SODITE, IN NE BOSTE SOJENI; NE OBSOJAJTE, IN NE BOSTE OBSOJENI; OPROŠČAJTE, IN BOSTE OPROŠČENI; DAJAJTE, IN SE VAM BO DALO: DOBRO, POTLAČENO, POTRESENO IN ZVRHANO MERO VAM BODO DALI V NAROČJE. Š KAKRŠNO MERO NAMREČ MERITE, S TAKO SE VAM BO ODMERILO.«

Sv. pismo NZ, Luka 6, 37-38

DR. ROK SVETLIČ
 FILOZOFSKA FAKULTETA
 UNIVERZA V LJUBLJANI

“SVETOVNI ETOS – MED PRINCIPOM IN TEMELJEM DOLŽNOSTI”

Prispevek izhaja iz razlikovanja, ki ga je v praktično filozofijo vpeljal A. Schopenhauer. Tako kot pri vsakem pojavu, lahko tudi pri dolžnosti razlikujemo med njenim opisom (essentio) in temeljem za njeno izvrševanje (exisitentio). To odpre za etiko pomembno perspektivo, saj izpostavi asimetrijo med obema platema dolžnosti. V filozofski tradiciji najdemo izobilje principov za delovanje (v obliki raznih definicij vrline, napotil, maksim, zakonov itd.), o temelju pa skoraj nič. Če vse stavimo na sankcijo, ostajamo zgolj na ravni instrumentalnega odnosa. Izvorno etični motiv je po Schopenhauerju zgolj en, sočutje. Izvor asimetrije je nezmožnosti mišljenja biti: če o bistvu neke reči lahko povemo veliko, pa o njenem obstoju le, da pač – je ali ni. Zato je Heideggrova filozofija izjemnega pomena, ker izpostavi bogastvo doslej najrevnejšega ontološkega določila, biti kot biti.

Kantov projekt kozmopolitskega praktičnega uma ostaja abstrakten. Izrekel je princip dolžnosti, temelj pa je položil kar v dolžnost samo, kjer Schopenhauerjeva kritika pravzaprav začinja. Kozmopolitizem na politično-pravni ravni, OZN in Splošna deklaracija človekovih pravic, sta prav tako le opis 'dobrih namenov', katerim naj bi stala nasproti 'realnost' nepremostljivih razlik, pripominjajo skeptiki. Tudi vznik antropologije in agresivno zagovarjanje razlik med kulturami, je prispevalo k temu, da je kozmopolitski projekt ostajal abstrakten. Avtor bo v tem prispevku skušal pokazati, kako projekt Svetovni etos prispeva k mišljenju biti na področju univerzalne etike. Njegova dragocenost ni v raznovrstnosti dolžnosti, pač pa izpostavitvev okoliščine, da nek nabor dolžnosti dejansko velja povsod. S tem se vzpostavi Celota, ki je (zgolj na sebi) vnesena v opise obče-člo-

GIBANJE SVETOVNI ETOS SLOVENIJA

veških načel, saj Svetovni etos izreka: te dolžnosti dejansko obstajajo! Kdor jih izvršuje, deluje v imenu človeštva. Kdor jih krši, prizadene človečnost človeka kot takega.

DR. JOŽE RAMOVŠ

**INŠTITUT ANTONA TRSTENJAKA ZA GERONTOLOGIJO
IN MEDGENERACIJSKO SOŽITJE, LJUBLJANA**

DUHOVNOST IN ETIKA

Etika je človekovo doživljanje in ravnanje, ki v danem trenutku odgovarja smislu, etos pa človekova in družbena razvojna usmeritev v smisel. V tej smeri prispeva franklovska logoteoretska misel k opredeljevanju in sodobnem utemeljevanju etike. Viktor E. Frankl (1905-1997) sodi med redke psihologe, ki so vse življenje raziskovali človekove duhovne potrebe in zmožnosti, zlasti: svobodo in odgovornost, ki sta antropološka osnova etičnosti, dojemanje smisla v konkretni resničnosti, ki omogoča etično doživljanje in ravnanje, ter vest kot duhovni obrambni mehanizem, ki omogoča etično usmerjati življenjski razvoj. Etična doživetja in ravnanja rastejo iz duhovnosti, brez nje niso živi popki, cvetovi in sadovi (Tagore) ampak papirnate suhe rože. Pri uveljavljanju svetovnega etosa je torej odločilno vprašanje, kako v današnjih življenjskih razmerah razvijati človekovo duhovnost. Racionalistični razvoj zadnjih dveh stoletij evropske kulture kljub uspehu pri materialni oskrbi in večanju znanja ni uspel preprečevati vojn, izkoriščanja v družbi, težav v temeljnih odnosih družine in delovne tovarišije ter zverženega razvoja številnih osebnosti. Nova nevroznanstvena spoznanja odkrivajo, zakaj šepa človekov in družbeni razvoj ob hipertrofiji možganskih funkcij leve hemisfere in zanemarjanju desne, ob prevladi vseživljenjskega učenja in zanemarjanju vseživljenjske

vzgoje. Skupaj s tisočletnimi izkušnjami vseh kultur o oblikovanju človekove duhovne moči nakazujejo poti za oblikovanje etične vzgoje za novo solidarnost v današnjih razmerah.

DR. BORUT OŠLAJ
ODDELEK ZA FILOZOFIJO
FILOZOFSKA FAKULTETA
UNIVERZA V LJUBLJANI

SVETOVNI ETOS IN SLOVENSKI JAVNI PROSTOR

Prispevek se posveča predstavitvi in analizi slovenskega javnega prostora predvsem z vidika njegove moralnosti oz. amoralnosti (ideološka razklanost, odsotnost dialoščnosti in odgovornosti). Ker ustrezno razumevanje posebnosti tega prostora terja ustrezno poznavanje njegovih zgodovinskih predpostavk, bo osrednji del prispevka posvečen izpostavitvi in interpretaciji le-teh. Teza, ki jo bomo razvili, se glasi: Moralni vakuum slovenskega javnega prostora je v veliki meri posledica nezadostnega procesa sekularizacije pri nas oz. njegove specifične deformiranosti. Ob koncu se bomo zadržali pri problemu prelomnosti zgodovinskega trenutka, v katerem se je znašla slovenska družba, ter pri vprašanju, v kolikšni meri lahko projekt svetovnega etosa prispeva k moralni prenovi javnega prostora, zlasti v kontekstu preseganja negativnih posledic njegove ideološke razklanosti, vzpostavljanja pogojev dialoščnosti, odgovornosti in avtonomne kritične morale.

JANEZ MATOS

SVETOVNI ETOS IN TRAJNOSTNI RAZVOJ

Družbeni razvoj je etičen le, če zagotavlja preživetje tudi našim otrokom. V nasprotnem primeru ne gre za razvoj, ampak plenjenje. Prebivalci sveta bi za vzdrževanje sedanjega življenjskega sloga potrebovali že eno Zemljo in pol, v petnajstih letih pa naj bi se potrebe po naravnih virih povečale še za polovico. Ker imamo na voljo le en planet je jasno, da današnji način življenja ni etičen in ga tudi ne bo mogoče več dolgo nadaljevati. Z uničevanjem ekosistemskih funkcij prihodnjim generacijam že danes spodkopavamo možnosti za doseg dostojnega življenja in zadovoljitev njihovih osnovnih življenjskih potreb. Prav izpolnjene osnovne potrebe pa so predpogoj za razvoj višjih vrednot, med katere spada tudi etičnost. Brez trajnostnega razvoja torej ni mogoče doseči etične družbe.

Kljub temu, da se vsi zavedamo, da je sedanje potrošništvo samouničevalno in na več nivojih neetično, pa do sedaj ni bilo mogoče zbrati dovolj politične volje, da bi na globalni ravni ustvarjanju dobička, tej glavni vrednoti današnjega sveta, dodali še druge vrednote, da bi torej postavili »pravila igre«, ki bi veljala za vse. V takih razmerah ne moremo pričakovati drugega kot tekmo v tem, kdo bo prvi dosegel dno. Nagrajeni so namreč tisti, ki najbolj uspešno izigrajo socialne, okoljske in moralne standarde in s tem prihranijo nekaj centov več kot njihova konkurenca. V globalizirani družbi brez pravil torej etično poslovanje dolgoročno ne more preživeti, moč neetičnega gospodarstva pa tako postaja vedno večja. V globalnem smislu je (neetično) gospodarstvo že danes močnejše od volje volivcev, zato niti Slovenija, niti Evropska Unija, niti svet kot celota, ne morejo zbrati dovolj politične moči, da bi uveljavili spremembe, ki jih tako zelo

potrebujemo in si jih pravzaprav vsi želimo. Gospodarska, finančna, okoljska in moralna kriza v Sloveniji ter zunaj nje so le posledica tega položaja.

Zgodovina uči, da so se družbe že večkrat znašle v podobnem precepu. Razprava, ki močno spominja na današnjo, je v ZDA potekala v času pred odpravo suženjstva. Podobno kot danes, je bilo gospodarstvo največji nasprotnik »omejevanja njegovih pravic«. Mnogi so se zavedali, da sužnjelastništvo ni etično, vendar so bili prepričani, da si odprave suženjstva gospodarstvo ne more privoščiti, zato so za njegovo ohranitev uporabili vso svojo moč in vpliv. Temu vplivu se je bilo mogoče upreti le z ozaveščanjem in posledičnim dvigom etičnosti družbe, ki je tako sčasoma zbrala dovolj moči za spremembe.

Tudi za izhod iz sedanjega položaja je ključno delo na spreminjanju vrednot, na izobraževanju in ozaveščanju. Vsak od nas lahko prispeva. Po-bude, kot je Svetovni etos, pa nam lahko pomagajo pri iskanju prave poti naprej.

DDR. KLEMEN JAKLIČ
UNIVERZA HARVARD

Svet ni eden, svetova sta dva, a oba sta v njem in na koncu sta eden. Govoril bom o svoji izkušnji srečanja z globalnim in partikularnim, o osebni izkušnji življenja, ki se mora hkrati odvijati tu in teči tam. Govoril bom o njegovih lepotah, ki so mamjlivejše od zlata, in o njegovih tegobah, ki se zdijo krivičnejše od pekla. Svet ni eden, svetova sta dva. Napravimo vendar enega za oba! Govoril bom o Drugem in o tem kar vemo čisto vsi. Ter o tem kako zelo bi lahko, a se zdi, kot da nikoli ne bo. Pa tudi o tem kaj naj mi, tukaj in zdaj, da zapeljemo vsaj malo bolj v raj.

GIBANJE SVETOVNI ETOS SLOVENIJA

Zahvala vsem prostovoljnim sodelavkam in sodelavcem posveta Svetovni etos - globalno in lokalno in Gibanja Svetovni etos Slovenija:

- ▶ *Borut Ošljaj*, je dal pobudo za posvet, organiziral izvedbo v Cankarjevem domu in bedel nad potekom...
- ▶ *vodstvu Cankarjevega doma* za prijazno gostovanje posveta... za tisk plakatov in vabil...
- ▶ *Marko Pavliha*, ki je pripravil in vodi okroglo mizo, povabil kol. varuhinjo...
- ▶ *gospe Vlasti Nussdorfer*, varuhinji človekovih pravic RS za častno pokroviteljstvo posveta...
- ▶ *Lenart Škof*, pomaga voditi posvet
- ▶ *Hans Küng*, (častni) predsednik ustanove Weltethos v Tübingenu, nam je pripravljen poslati za posvet pozdravne besede...
- ▶ *Karolina Štuhec-Meglič* je pripravila oblikovanje vabila in povzetkov...
- ▶ *Jože Kurinčič* je lektoriral besedila vabila in povzetkov...
- ▶ *Jože Gornik*, administrator naše spletne strani, za vabilo, urejanje in pošiljanje sporočil
- ▶ vsem referentkam in referentom za zanimive teme in sodelovanje, povzetke in slike...
- ▶ vsem udeležencem okrogle mize...
- ▶ v imenu vseh prostovoljnih sodelavk in sodelavcev posveta Svetovni etos - globalno in lokalno in gibanja Svetovni etos Slovenija za usklajevanje *Albert Smrečnik*

www.svetovnietos.si • info@svetovnietos.si